

МИКОЛА АНАТОЛІЙОВИЧ САМБОР,

кандидат юридичних наук,

член-кореспондент Національної академії наук вищої освіти України,

Прилуцький районний відділ поліції ГУНП в Чернігівській області,

відділ кримінальної поліції,

депутат Прилуцької районної ради;

 <https://orcid.org/0000-0002-0446-3892>,

e-mail: nikolas783@ukr.net

ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ ЯК ДЖЕРЕЛА ДОКАЗІВ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ: КРІЗЬ ПРИЗМУ ДОТРИМАННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

Статтю присвячено дослідженню правового регулювання використання технічних засобів, пов'язаних із здійсненням відеозапису, фото- і кінозйомки суб'єктами державного управління, зокрема уповноваженими складати протоколи про адміністративні правопорушення посадовими особами. Дослідження здійснено на засадах неухильного дотримання прав і свобод людини як основоположних принципів громадянського суспільства та демократичної держави, які мають визначати повноваження, їх використання, а відтак і поведінку суб'єктів публічної адміністрації під час застосування технічних засобів відеозапису, фото- і кінозйомки, відео- і звукозапису. Підтримано думку, що жодна суспільно значуща мета не може бути підставою для обмеження чи позбавлення особи її прав і свобод, зокрема права на приватність, у будь-якій формі. Аргументовано, що використання відповідних технічних засобів в адміністративно-деліктному процесі має низку особливостей та імперативів, порушення яких призводить до недопустимості відповідних доказів. Зокрема наголошено, що встановлення систем відеоспостереження у громадських (публічних) місцях має обов'язково супроводжуватися встановленням відповідних плакатів, інформаційних табличок, які вказують на здійснення відеоспостереження та здійснення відеозапису, фото- і кінозйомки, а отже, збереження і накопичення такої інформації про особу та можливість її використання у відповідних цілях і з відповідною метою.

Очевидно, що будь-яка фіксація особи (статична – для фотозйомки, динамічна – для відео- та кінозйомки зі звукозаписом або без нього) є прямим втручанням в особисте життя людини. Як наслідок, застосування відповідних засобів можливе лише на підставах, передбачених законом. Ключовою умовою проведення фото- і відеозйомки особи є попередження її про зйомку, що, у свою чергу, передбачає надання останньою згоди на таку зйомку. Важливе значення мають технічні засоби, за допомогою яких здійснюється така зйомка, зокрема потрібно, щоб останні були сертифіковані, відкалібровані й отримали відповідні дозволи, в тому числі санітарно-гігієнічні, на їх використання в Україні суб'єктами державного управління або були передані в користування конкретним посадовим особам, а також право (проходження відповідного навчання) зазначених посадових осіб на поводження з такими технічними засобами, в тому числі правові підстави для їх використання.

Ключові слова: права і свободи людини, право на приватність, справа про адміністративне правопорушення, відеофіксація, технічні засоби, докази, джерела доказів, органи державного управління.

Оригінальна стаття

ВСТУП. Права, свободи та інтереси людини не втрачають своєї актуальності. Поряд із теоретико-прикладним розумінням наповнення змісту прав, свобод та інтересів чи не найважливішим є емпіричне їх використання та здійснення в реальних суспільних відносинах, забезпечення умов та гарантування свободи їх використання та здійснення, а отже, і

позитивні зобов'язання державного апарату, суб'єктів публічної адміністрації щодо реалізації цих правових можливостей людиною.

Значущість прав, свобод та інтересів людини по-новому і з особливим значенням сприймається під час дослідження їх у відносинах за участі суб'єктів, які уповноважені на реалізацію завдань держави та виконання її

функцій, що відображається у відповідних повноваженнях таких органів.

Так, лише за 2022 рік уповноваженими посадовими особами одного правоохоронного органу – територіального підрозділу Національної поліції, у межах одного району – Прилуцького, складено 21 595 протоколів про адміністративні правопорушення та винесено постанов у справах про адміністративні правопорушення (коли протоколи про адміністративні правопорушення не склалися), на правопорушників накладено штрафів на загальну суму 13 625 082 грн. Для розуміння враження адміністративними правопорушеннями соціального середовища району звернемо увагу, що населення Прилуцького району становить 158 200 осіб¹, тобто кожен сьомий мешканець району так чи інакше вчиняв адміністративне правопорушення, або 13,65 % всього населення району вчиняли впродовж лише одного року адміністративні правопорушення. Спираючись на дані вікового складу населення України², питома вага мешканців України у віці від 0 до 14 років становить 14,9 %, тоді як населення у віці понад 65 років – 17,6 % усього населення країни. З урахуванням особливостей вікового складу населення можемо зробити висновок, що враження суспільства адміністративними правопорушеннями сягає 20,56 %, тобто кожен п'ятий у віці від 14 до 65 років вчиняв адміністративні правопорушення та притягався до адміністративної відповідальності. Це офіційні статистичні дані, а скільки адміністративних правопорушень залишаються латентними, очевидно, ніхто однозначно не зможе на це відповісти.

Переконані в тому, що такі кількісні показники адміністративних правопорушень мають урівноважуватися якісною роботою з їх документування уповноваженими посадовими особами.

Адміністративна деліктологія та її окремі аспекти були і лишаються привабливими для наукових пошуків. Про це свідчить значна кількість монографічних робіт в Україні та за кордоном, серед яких хотілось би виокремити багатотомну монографію «Deliktology» (Petkov et al., 2020), праці вітчизняних метрів юриди-

чної науки, таких як В. К. Колпаков, В. І. Олєфір, О. І. Остапенко, а також дослідження багатьох молодих науковців, які обрали для себе за предмет наукових пошуків саме актуальні питання адміністративно-деліктного права. Зокрема, Ю. П. Поляк (2022) досліджує застосування технічних засобів при проведенні слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування, Є. І. Бакутін (2018) звернув увагу на нормативно-правове забезпечення використання технічних засобів фіксації правопорушень, В. В. Білоус (2016) зосередився виключно на системі фіксації правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху. Водночас питання правового регулювання застосування технічних засобів фото-, відеофіксації правопорушень з точки зору принципу дотримання прав і свобод людини як джерел доказів у справах про адміністративні правопорушення, а також практики правозастосування не досліджувалися, що негативно позначається на якості правового регулювання та дотримання прав і свобод людини, передусім особи, яка притягається до адміністративної відповідальності.

Водночас теоретичні наукові дослідження рідко мають системні зв'язки, які формують цілісну науково-практичну доктрину, зумовлену єдністю теоретичної юридичної науки, законотворчості та правотворчості і правозастосування, що призводить до утворення прірв між згаданими стовпами фундаментальних знань та їх використанням у суспільних відносинах.

Як наслідок, практика правозастосування виявляє низку недоліків та прогалин правового регулювання, які необхідно оперативно усувати з огляду на системність права та узгодженість його норм. Подекуди такі прогалини частково заповнюються завдяки практиці формування правових позицій судової гілки влади, а саме Верховного Суду, відповідних касаційних інстанцій, які відповідно до позитивного законодавства мають набути ознак загальнообов'язковості для всіх суб'єктів правозастосування відповідних норм.

Водночас питання правового регулювання використання технічних засобів для здійснення фото-, відеозйомки під час провадження у справах про адміністративні правопорушення з подальшим використанням такої фото-, відеоінформації як доказів у справах про адміністративні правопорушення залишаються малодослідженими, що унеможливає формування єдиної науково-теоретичної доктрини, яка могла б бути підґрунтям у правозастосуванні та правотворенні під час регулювання відповідних суспільних відносин із

¹ Прилуцький район // Вікіпедія : віл. енцикл. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Прилуцький_район (дата звернення: 03.03.2023).

² Вікова структура населення України // Вікіпедія : віл. енцикл. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Вікова_структура_населення_України (дата звернення: 03.03.2023).

дотриманням пріоритетного принципу правового регулювання – дотримання прав і свобод людини.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Враховуючи викладене, *метою* цієї статті є дослідження використання як доказів у справі про адміністративне правопорушення відеоінформації з дотриманням прав і свобод людини та технічних засобів як джерел такої інформації.

Дослідження передбачає вирішення таких *завдань*: 1) забезпечення дотримання прав і свобод учасників відповідних адміністративно-деліктних правовідносин; 2) формування системного застосування норм права для регулювання складних суспільних відносин, пов'язаних із припиненням та документуванням адміністративного правопорушення, використання із цією метою технічних засобів із функцією фото-, відеозйомки як доказів у таких справах.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Всебічність дослідження та об'єктивність і повнота висновків забезпечується якісним інструментарієм дослідження, ключовим серед яких є використані методи наукового пізнання та їх поєднання.

Метод правового регулювання доцільно прийняти як характер інформації про правопорушення (Крижановська, 2016, с. 56), а системне використання емпіричного, експериментально-теоретичного, теоретичного і метатеоретичного (Крижановська, 2016, с. 57) методів пізнання забезпечить системність у роботі з правового регулювання суспільних відносин як щодо попередження, профілактики, так і щодо припинення правопорушень, притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності, вдосконалення правового регулювання відносин відповідно до суспільних потреб та часу, якості норми права й ефективності правозастосування згідно з принципом верховенства права та дотримання прав, свобод та інтересів людини. Системний метод забезпечить інтеграцію запропонованих змін та вдосконалених норм чинного законодавства, їх гармонізацію та виконання правом його регулятивної функції в суспільстві.

Теоретичною основою є наукові праці вітчизняних та зарубіжних науковців у галузі теорії права, конституційного та адміністративного права. Нормативно-правову основу дослідження становлять Конституція України, кодекси та закони України, а також підзаконні нормативні акти. Емпіричною базою дослідження є рішення судових органів різних інстанцій.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ДИСКУСІЯ. У демократичному світі, до якого належить Україна, важливою є легітимність

використання будь-яких засобів, за допомогою яких відбувається збирання, зберігання та в подальшому використання відомостей про особу, що створює гарантії безпеки від безпідставного втручання в її особисте життя. Нами досліджувалося питання доказування у справах про адміністративні правопорушення (Самбор, 2016), однак з огляду на кількісно-якісні характеристики цього процесу та його джерела, а також активне впровадження сучасних технологій і технологічних пристроїв ґрунтовно зупинитися на фото-, відеозйомці як доказах в адміністративно-деліктному провадженні та використанні відповідних технічних засобів для їх отримання не було практичної можливості. Зазначене, на наше переконання, потребує глибокого науково-теоретичного обґрунтування та формування якісної правової доктрини, яка буде перебувати на сторожі принципу дотримання прав і свобод особи та забезпечить його реалізацію передусім у практиці правозастосування.

В основі використання технічних засобів фото-, відеофіксації є інформація та отримання відповідного інформаційного продукту, а по суті відеодокумента, аудіовізуального документа на стрічковому чи дисковому носії, який містить інформацію, зафіксовану за допомогою відео-, звукозапису¹.

Інформаційний продукт як система юридично значущого знання та як засіб пізнання – це результат свідомої, цілеспрямованої, порівняльної, аналітичної, оціночної розумової діяльності суб'єкта юридичного пізнання. Результат роботи з моделлю події формується шляхом оволодіння, дешифрування, переробки, аналізу, перевірки, оцінки та використання при її конструюванні відображуваної (слідової) та іншої інформації, яка має значення з точки зору оптимізації пізнавальної діяльності (Бондар, 2016, с. 113). Дотримання прав людини на недоторканність, таємницю особистого життя пов'язано зі збором, використанням та передачею персоніфікованої інформації, яка відображає індивідуальність людини як носія певних елементів фізичної, фізіологічної, психічної, економічної, культурної або соціальної тотожності, що породжує ризик її неправомірного використання на шкоду інтересам

¹ Про затвердження Інструкції з обліку документів, що знаходяться в бібліотечних фондах : Наказ М-ва культури і туризму України від 03.04.2007 № 22 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0530-07> (дата звернення: 03.03.2023).

людини, зокрема втручання у приватне життя (Пазюк, 2004, с. 4).

Правозастосовна практика не має єдності обґрунтування застосування відеоінформації як доказу у справі про адміністративне правопорушення, хоча ст. 251 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП)¹ визначено, що доказами у справі про адміністративне правопорушення є показання технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису. Причин для того багато, зокрема відсутність у позитивному адміністративно-деліктному праві сформульованих у теорії вимог до джерел доказів, а саме їх допустимості та достатності, а також дотримання прав і свобод людини під час збирання таких доказів. У зв'язку із цим важливим є аналіз судової практики, яка відображає науково обґрунтовані підходи до застосування норм права, формування єдності їх застосування з огляду на конституційні та міжнародні стандарти прав і свобод людини та їх захисту.

Судами різних інстанцій зазначається, що висновки про наявність чи відсутність у діях особи адміністративного правопорушення мають бути зроблені на підставі всебічного, повного і об'єктивного дослідження всіх обставин та доказів². Очевидним є те, що такі висновки повинні ґрунтуватися виключно на доказах та їх джерелах, які дозволяють дійти однозначного висновку про наявність у події складу адміністративного правопорушення та винність особи, яка його вчинила. Саме такі висновки забезпечують ухвалення законного, обґрунтованого та вмотивованого рішення за відсутності «розумного сумніву», рішення, яке буде сприйнятим у суспільстві та не матиме жодних підстав для сумніву в його законності.

Одним із джерел доказів, який може неупереджено засвідчити обставини події, діяння учасників відповідних суспільних відносин, є відеозапис. На жаль, норми адміністративно-деліктного права не дають вичерпної відповіді щодо порядку та правил здійснення відео-

запису, щоб останній був, по-перше, допустимим доказом, а по-друге, відображав достатність інформації щодо правопорушення, особи правопорушника, обставин учинення адміністративного правопорушення.

Відповідь на ефективність використання такого доказу як джерела доказів учинення адміністративного правопорушення дає правозастосовна практика, передусім практика судів України. Так, відповідно до постанови Сьомого апеляційного адміністративного суду м. Вінниця від 2 липня 2020 року у справі № 686/4414/20 доказом учинення позивачем адміністративного правопорушення зазначено наявний у матеріалах адміністративної справи відеозапис з нагрудної камери патрульного поліцейського та дві фотографії з місця події. Водночас суд апеляційної інстанції не приймає як належний доказ відеозапис із нагрудної камери поліцейського, оскільки він не відображає відомостей про вчинення правопорушення, а лише містить процесуальну послідовність винесення оскаржуваної постанови. Колегія суддів зазначає, що належним доказом цього правопорушення, виходячи з його природи, є замір відстані на місці вчинення правопорушення під час його вчинення, що і підтверджувало б факт зупинки автомобіля менш ніж за 10 метрів від виїздів із прилеглих територій і безпосередньо в місці виїзду. Аналогічна правова позиція висловлена в постанові Верховного Суду від 8 лютого 2018 року у справі № 760/3696/16-а. Таким чином, притягнення особи до адміністративної відповідальності можливе лише за умови наявності юридичного складу адміністративного правопорушення, зокрема встановлення вини особи у його вчиненні, яка підтверджена належними та допустимими доказами³. Досліджене дає підстави для декількох висновків. Ураховуючи кількісні характеристики адміністративних правопорушень, використання технічних засобів відеофіксації інформації, з одного боку, забезпечило б дотримання законності в діяльності посадових осіб органів публічної інформації, а з іншого, – мало б гарантувати дотримання прав і свобод людини, утвердження верховенства права і в цілому відтворення фундаментальних принципів правової держави і права: свободи, рівності та справедливості.

¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 03.03.2023).

² Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 08.02.2018 : справа № 760/3696/16-а // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72089270> (дата звернення: 03.03.2023).

³ Постанова Сьомого апеляційного адміністративного суду м. Вінниця від 02.07.2020 : справа № 686/4414/20 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90198659> (дата звернення: 03.03.2023).

Видається, що дослідження питання використання відеоінформації як джерела доказів у справах про адміністративні правопорушення слід розглядати в декількох аспектах: перший – як результат діяльності органів публічної адміністрації, насамперед спеціально уповноважених органів та посадових осіб органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, судової гілки, щодо яких діє конституційний принцип організації їх діяльності, який полягає в тому, що останні здійснюють свої повноваження винятково в межах та способом, визначених Конституцією та законами України; другий – щодо фізичних та юридичних осіб, для яких правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством (ч. 1 ст. 19 Конституції України). Зазначені підходи суттєво впливають передусім саме на допустимість таких доказів, а отже, на можливість використання такої відеоінформації та технічних засобів для їх фіксації як відповідного джерела доказів.

Почергово дослідимо правові основи використання технічних приладів та засобів для фото-, відеозйомки та подальшої можливості їх використання як допустимих доказів у справах про адміністративні правопорушення.

Уповноважені складати протоколи про адміністративні правопорушення посадові особи мають забезпечити доведеність факту вчинення адміністративного правопорушення та вини особи, яка його вчинила. Для цього таким посадовим особам надаються відповідні повноваження, спрямовані на збирання доказів, визначені як у нормах КУпАП, так і у спеціальних законодавчих актах, норми яких регулюють діяльність відповідних органів та їхніх посадових осіб.

Нормою ст. 40 Закону України «Про Національну поліцію»¹ визначено, що поліція для виконання покладених на неї завдань та здійснення повноважень, визначених законом, може застосовувати такі технічні прилади, технічні засоби та спеціалізоване програмне забезпечення: 1) фото- і відеотехніку, у тому числі техніку, що працює в автоматичному режимі, технічні прилади та технічні засоби з виявлення та/або фіксації правопорушень; 2) технічні прилади та технічні засоби з виявлення радіаційних, хімічних, біологічних та

ядерних загроз; 3) безпілотні літальні апарати та спеціальні технічні засоби протидії їх застосуванню; 4) спеціальні технічні засоби перевірки на наявність стану алкогольного сп'яніння; 5) спеціалізоване програмне забезпечення для здійснення аналітичної обробки фото- і відеоінформації, у тому числі для встановлення осіб та номерних знаків транспортних засобів. Технічні прилади та технічні засоби, передбачені пунктами 1 і 2 ч. 1 ст. 40 Закону України «Про Національну поліцію», поліція може закріплювати на однострої, у/на безпілотних літальних апаратах, службових транспортних засобах, суднах чи інших плавучих засобах, у тому числі тих, що не мають кольорографічних схем, розпізнавальних знаків та написів, які свідчать про належність до поліції, а також монтувати/розміщувати їх по зовнішньому периметру доріг і будівель. Поліція може використовувати інформацію, отриману за допомогою фото- і відеотехніки, технічних приладів та технічних засобів, що перебувають у чужому володінні. Інформація про змонтовані/розміщені технічні прилади, технічні засоби повинна бути розміщена на видному місці. Згадана законодавча норма вказує на те, що поліція наділена правом використовувати відповідні технічні прилади та засоби з метою здійснення фото- та відеофіксації.

Відповідно до п. 9 ч. 1 ст. 31 та ст. 40 Закону України «Про Національну поліцію» з метою забезпечення організації застосування органами та підрозділами поліції технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, наказом Міністерства внутрішніх справ України від 18 грудня 2018 року № 1026 затверджено Інструкцію із застосування органами та підрозділами поліції технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, яка регулює застосування органами, підрозділами поліції технічних приладів і технічних засобів, що мають функції автоматичної фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису². Таким чином законодавчо

¹ Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 03.03.2023).

² Про затвердження Інструкції із застосування органами та підрозділами поліції технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису : Наказ МВС України від 18.12.2018 № 1026 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0028-19> (дата звернення: 03.03.2023).

визначено права посадових осіб органів Національної поліції здійснювати відеофіксацію з використанням технічних приладів та технічних засобів, якими користується Національна поліція, за принципом безперервності, оскільки увімкнення такого відеореєстратора здійснюється з моменту початку виконання службових обов'язків або спеціальної поліцейської операції, а відеозапис ведеться безперервно до її завершення або під час здійснення конвоювання з моменту поміщення затриманих та взятих під варту осіб до камер. На нашу думку, така нормативна вимога має глибинну сутність, пов'язану з тим, що впродовж всього часу виконання повноважень відбувається відеофіксація. У такий спосіб засвідчується те, що вона не призначена для фіксації конкретної особи або її дії, а саме значні часові і просторові виміри, які дозволяють вести мову про неупередженість щодо конкретної особи та її поведінки.

Поділяємо погляди про те, що в кожному випадку застосуванням цих заходів реально обмежуються права і свободи громадян (Остапенко та ін., 2021, с. 365), у зв'язку з чим ефективне нормативно-правове регулювання органів державної влади, які наділені такими повноваженнями, має бути максимальним. Водночас ми переконані, що застосування суб'єктами правозастосування довільної інтерпретації таких норм неможливе. Використання будь-яких засобів, методів, способів тощо, які обмежують чи можуть обмежити права, свободи та інтереси людини і громадянина, мають відбуватися виключно у світлі принципу верховенства права, дотримання прав і свобод людини, будь-які сумніви мають бути аргументом на противагу ухвалення рішення про законність діяльності чи поведінки посадових осіб, представників органів державної виконавчої влади.

Згідно з правовою позицією, викладеною в постановках Верховного Суду від 17 липня 2019 року у справі № 295/3099/17 та від 13 лютого 2020 року у справі № 524/9716/16-а, приписами ч. 3 ст. 283 КУпАП чітко передбачено імперативний обов'язок відповідача щодо зазначення технічного засобу, яким здійснено фото- або відеозапис у постанові по справі про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. У разі відсутності в оскаржуваній постанові по справі про адміністративне правопорушення посилань на технічний засіб, за допомогою якого здійснено відеозапис, такий відеозапис не може вважатися належним та допустимим доказом вчинення адміністративного право-

порушення¹. Вважаємо, що сформульована правова позиція зумовлена необхідністю використання тих технічних приладів та засобів, які держава передає в розпорядження відповідних органів для виконання покладених на них завдань і функцій, а також з метою дотримання прав і свобод людини.

Однією з ключових складових законності здійснення фото-, відеофіксації, а отже, і допустимості такого джерела доказів є інформування особи про те, що її поведінку та дії фіксують відповідні технічні прилади.

Автори «Науково-практичного коментаря Закону України «Про Національну поліцію»» зосереджують увагу на місці та ролі використання технічних засобів та спеціального програмного забезпечення виключно як джерел доказів у справах про адміністративні правопорушення, посилаючись на статті 14-2 та 251 КУпАП, зазначаючи лише про те, що про змонтовану чи розміщену автоматичну фото- і відеотехніку повинна бути розміщена інформація на видному місці. Це може бути інформаційний знак «Увага! Здійснюється відеозапис». Така інформація має стримуючий, попереджувальний характер на потенційних порушників (Мінка та ін., 2017, с. 201). Унаслідок такого науково-доктринального тлумачення норм Закону України «Про Національну поліцію» реалізується суб'єктивне тяжіння авторів саме до адміністративно-деліктних відносин, де можливе застосування вказаних технічних засобів. Хоча, на наше переконання, самі норми Закону України «Про Національну поліцію» вказують на те, що превентивні заходи, які може використовувати у своїй діяльності Національна поліція України, поділяються на ті, які визначені КУпАП та Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК України) (ч. 1 ст. 30 Закону України «Про Національну поліцію»), а от згаданий вище превентивний захід – застосування технічних приладів і технічних засобів з функцією відеозапису (п. 9 ч. 1 ст. 31 та ст. 40 Закону України «Про Національну поліцію»), поліція застосовує з метою: 1) охорони прав і свобод людини; 2) запобігання загрозам: а) публічній безпеці; б) публічному порядку; 3) припинення порушень публічного порядку і безпеки виключно в межах своєї компетенції. В останньому випадку слід

¹ Постанова Сьомого апеляційного адміністративного суду м. Вінниця від 21.07.2021 : справа № 679/625/21 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98462843> (дата звернення: 03.03.2023).

вести мову про те, що такі технічні засоби використовують під час триваючих правопорушень.

При дотриманні визначених КПК України умов зазначена інформація може набувати доказового значення під час кримінального провадження. При вирішенні питання про залучення технічних засобів і приладів до кримінального провадження як доказів необхідно керуватися рішенням Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Служби безпеки України щодо офіційного тлумачення положення ч. 3 ст. 62 Конституції України від 20 жовтня 2011 року № 12-рп/2011, згідно з яким одержання фактичних даних будь-якими фізичними або юридичними особами внаслідок вчинення ними ініціативних, цілеспрямованих, а не ситуативних (випадкових) дій із застосуванням власних (приватних) технічних засобів фіксації злочинного діяння (фото-, кіно-, відео-, звукозапису, відеокамери спостереження, розташовані як у приміщеннях, так і ззовні) розцінюється як незаконне обмеження або порушення основоположних прав та свобод людини і громадянина, гарантованих Конституцією України, і є підставою для визнання поданих доказів недопустимими. Виходячи з вищевикладеної позиції Конституційного Суду України, такий вид документів має виходити від державних органів та їх посадових осіб, уповноважених на здійснення оперативно-розшукової діяльності (Юхно та ін., 2017, с. 1029). Дослідження двох правових доктрин використання фото-, відеофіксації дозволяє дійти ґрунтовного висновку про те, що автори коментарів ст. 40 Закону України «Про Національну поліцію» надто зміщують центр тяжіння в розумінні вказаного превентивного заходу в напрямку адміністративно-деліктного процесу, що унормований КУпАП, або кримінального процесу, який визначений у КПК України. Такий висновок ґрунтується на тому, що, по-перше, превентивні заходи поділяються на ті, які визначені в КУпАП, КПК України та в Законі України «Про Національну поліцію», а по-друге, авторами згаданих коментарів не досліджуються всі три види превентивних засобів та застосування у їх межах відповідних технічних приладів та засобів з функціями фото-, відеофіксації. Отже, превентивний захід, визначений у ст. 40 Закону України «Про Національну поліцію», по-перше, прямо не стосується дій поліції, які становлять або є складовими адміністративно-деліктного чи кримінального процесів. По-друге, дійсно, такі технічні засоби мають на меті, на нашу думку, стати насамперед загальнопревентивним механізмом запобігання правопорушенням (ад-

міністративним та кримінальним) і лише потім джерелами доказів у відповідних процесах. По-третє, вказана норма хоча й виступає правовою підставою застосування відповідних технічних засобів та приладів поліцейськими під час виконання ними їх завдань, визначених у ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію», однак її слід, на нашу думку, сприймати як окремий механізм превентивної та профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання вчиненню будь-яких правопорушень.

По-четверте, у контексті зазначеного слід звернути увагу на необхідність виконання норми закону щодо попередження людини про її фото-, відеофіксацію, оскільки, на нашу думку, дотримання прав і свобод людини має перебувати завжди на першому плані в діяльності посадових осіб органів публічної адміністрації.

Згода особи на знімання її на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку припускається, якщо зйомки проводяться відкрито на вулиці, на зборах, конференціях, мітингах та інших заходах публічного характеру. Такий підхід до відеозйомки має презумпцію дозволу, однак це не означає, що окрема особа чи особи не можуть висловити своє заперечення у фото-, кіно-, теле- чи відеозйомці, що зобов'язує припинити зйомку цих осіб (Самбор, 2018а, с. 248). Обов'язковою умовою здійснення такої фіксації є наявність розміщеної на видному місці інформації про здійснення відеозйомки (Самбор, 2017, с. 156). Реалізація таких повноважень органами Національної поліції суттєво торкається прав і свобод людини, а тому застосування таких технічних засобів має відповідати принципам дотримання прав і свобод людини в діяльності згаданого органу державної виконавчої влади.

Очевидно, що застосування технічних засобів, що здійснюють фото-, відеофіксацію, пов'язано з обмеженням права на приватне життя людини, тому ми переконані, що дослідження фото-, відеодоказів без урахування всіх складових правового регулювання суспільного буття людини неможливе або буде таким, що необ'єктивно та неповно відображає дослідження, а результати останнього не характеризуються повнотою, науковістю та достовірністю.

Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте й сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки,

економічного добробуту та прав людини, як зазначається у частинах 1 та 2 ст. 32 Конституції України. Конституційний Суд України, даючи офіційне тлумачення частин 1 та 2 ст. 32 Конституції України, вважає, що інформацією про особисте та сімейне життя особи є будь-які відомості та/або дані про відносини немайнового та майнового характеру, обставини, події, стосунки тощо, пов'язані з особою та членами її сім'ї. Таке втручання допускається виключно у випадках, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини¹. Водночас ми вважаємо, що посилення на інтереси національної безпеки є надзвичайно широким за своєю суттю приводом, який у позитивному праві сформульований надто узагальнено, внаслідок чого може охоплювати сфери й об'єкти, обмеження прав і свобод людини в інтересах яких не може бути виправданим у демократичному суспільстві. Питання економічного добробуту як привід для обмеження права на приватність і невтручання в особисте життя людини скоріш притаманне суспільствам, для яких колективне має визначальний пріоритет перед індивідуальним, а державний інтерес куди важливіший за інтерес людини. У такий спосіб теорія людиноцентризму, яка вдосконалюється і розвивається на сучасному етапі людства, практично втрачає свою значущість. Ми впевнені, що жодне економічне підґрунтя не може бути важливішим за особистість, яка у правовідносинах є формою об'єднання та синергією прав і свобод перш за все людини, а потім громадянина.

Європейський суд з прав людини наголосив на надзвичайно важливому значенні захисту приватного життя з точки зору розвитку особистості кожної людини і заявив, що кожен, зокрема й люди, відомі громадськості, повинні мати «легітимне очікування», що їхнє приватне життя буде захищене². Співробітни-

ки правоохоронних органів повинні усвідомлювати значення ключових стандартів, обов'язкових для виконання положень Європейської конвенції з прав людини та практики Європейського суду з прав людини (Страсбурзького суду) (Бакутін, 2018, с. 160).

Ураховуючи зазначену судово-правову позицію, а також прагнучи вдосконалити національне законодавство у сфері захисту права на приватність та збалансовувати права і свободи людини з інтересами суспільства і держави, законодавець у Цивільному кодексі України (далі – ЦК України) увів відповідну норму, якою урегулював насамперед цивільні відносини, які стануть базовим майданчиком, зокрема для публічно-правових відносин, що виникатимуть внаслідок деліктної поведінки окремих учасників цивільно-правових відносин.

Відповідно до ст. 307 ЦК України фізична особа може бути знята на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку лише за її згодою. Згода особи на знімання її на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку припускається, якщо зйомки проводяться відкрито на вулиці, на зборах, конференціях, мітингах та інших заходах публічного характеру. Фізична особа, яка погодилася на знімання її на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку, може вимагати припинення їх публічного показу в тій частині, яка стосується її особистого життя. Витрати, пов'язані з демонтажем виставки чи запису, відшкодовуються цією фізичною особою. Знімання фізичної особи на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку, в тому числі таємне, без згоди особи може бути проведене лише у випадках, встановлених законом³.

Спираючись на системний зв'язок ст. 32 Конституції України, ст. 307 ЦК України, ст. 40 Закону України «Про Національну поліцію», ст. 251 КУпАП, а також ураховуючи домінуючу в демократичному суспільстві природно-правову доктрину, виразниками та активними суб'єктами творення якої є Європейський суд з прав людини, Верховний Суд та Конституційний Суд України, доходимо висновку про те, що здійснення фото-, відеофіксації суб'єктами, уповноваженими складати протоколи про адміністративні правопорушення, можливе виключно після попередження про те, що здійснюється така фіксація, і особа не заперечує проти такої фіксації, зокрема й наданням мовчазної згоди. Інформування про це, на нашу

¹ Рішення Конституційного Суду України за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України : від 20.01.2012 № 2-рп/2012 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-12> (дата звернення: 03.03.2023).

² Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Ганновер проти Німеччини» (Hannover v. Germany) (заява № 59320/00) : від 24.06.2004 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/980_324 (дата звернення: 03.03.2023).

³ Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 03.03.2023).

думку, може здійснюватися шляхом облаштування відповідних табличок, коли такі технічні засоби розміщуються на будівлях чи спорудах, а також внесення змін до нормативно-правових актів, якими встановлюються правила носіння однострою, забезпечивши до нього відповідну вимогу – наявність інформаційної таблички, закріпленої на однострої, з повідомленням про здійснення фото-, відеофіксації, а також обов'язкового повідомлення на початку відносин між представником державної влади (поліцейським) та особою на початку розмови про здійснення запису з використанням відповідних технічних пристроїв та роз'яснення права особи відмовитися, щоб її знімали, у разі якщо така зйомка порушує право на її приватність. Таке право особи, а головне обов'язок відповідних суб'єктів публічної адміністрації впливає з того, що особа може не бажати бути зафіксованою в певному місці, оскільки не бажає, наприклад, розголосу про коло її спілкування, інтересів тощо, що вимагає перебування її в певному місці. Наприклад, особа чоловічої статі соромиться відвідувати виставки імпресіоністів тощо.

Збіжну точку зору висловлюють М. М. Гецько та Я. В. Ступник (2022, с. 198), які наголошують, що перед тим як посилатись на вищевказані відеозаписи як належний та достовірний доказ, необхідно, щоб особа, щодо якої буде здійснюватись відеозапис, була повідомлена працівниками поліції про причини застосування такого відеозапису, а також підстави, на основі яких нормативно-правових актів застосовується такий відеозапис. Крім того, необхідно, щоб на відеозаписі була зафіксована не лише усна відмова (незгода) з результатами огляду чи відмови від проведення такого, а й має бути письмова незгода особи з результатами використання спеціального технічного засобу, а якщо ні, то з якої причини вона відсутня, якщо запис з огляду на вищевказану Інструкцію повинен проводитись безперервно до її завершення.

Громадськість не має легітимного інтересу знати про місцеперебування особи чи про те, як вона загалом поводить у приватному житті, навіть у тому разі, якщо вона з'являється в місцях, які не завжди можна назвати ізольованими і які є добре відомими громаді¹.

¹ Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Ганновер проти Німеччини» (Hannover v. Germany) (заява № 59320/00) : від 24.06.2004 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/980_324 (дата звернення: 03.03.2023).

Водночас саме фото- чи відеофіксація пов'язує особу, її діяння та місце вчинення особою такого діяння, унаслідок чого втілюється об'єктивність події, коло учасників та їхні діяння, а також встановлюється наявність складу правопорушення в таких діях особи чи осіб.

Підсумовуючи зазначене, наголосимо на тому, що використання технічних засобів з функцією фото-, відеофіксації та подальше використання такої інформації як доказів у справах про адміністративні правопорушення мають насамперед відповідати принципу законності в їх здобутті та використанні, бути допустимим доказом у відповідній справі. Водночас слід завжди пам'ятати, що передусім будь-яка дія суб'єктів публічної адміністрації, зокрема й посадових осіб органів державної влади, повинна спрямовуватися на дотримання і захист прав та свобод людини, а не на виконання повноважень таких органів, які є похідними від завдань та функцій держави, її конкретних органів, котрі покликані створювати умови для використання особою її прав і свобод та свободи їх здійснення.

Водночас із дослідженням використання посадовими особами органів публічної адміністрації технічних засобів та приладів, що перебувають у власності чи оперативному управлінні цих органів, слід розглядати й можливість використання представниками таких органів технічних засобів і приладів, що мають у приватній власності особи. Судова практика з вказаного питання не є однозначною.

Так, щодо наданого відповідачем відеозапису із власного мобільного телефону, то колеґія суддів вважає, що законодавство містить чіткий перелік пристроїв, за допомогою яких поліції надано право проводити відеофіксацію, та не надає право поліцейським здійснювати відеофіксацію власними мобільними пристроями. Таким чином, надані відповідачем із власного мобільного телефону відеозаписи не можуть бути належними доказами у справі².

Однак зазначену правову позицію в розумінні, сформульованому нами (Самбор, 20186), суди не завжди розділяють. Так, Горохівський районний суд Волинської області, вирішуючи справу про адміністративне правопорушення по суті, зазначив, що не погоджується з доводами сторони захисту про те, що працівниками

² Постанова Сьомого апеляційного адміністративного суду м. Вінниця від 21.07.2021 : справа № 679/625/21 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98462843> (дата звернення: 03.03.2023).

поліції було грубо порушено вимоги Інструкції про порядок зберігання, видачі, приймання, використання нагрудних відеокamer (відеореєстраторів) працівниками патрульної поліції та доступ до відеозаписів з них, оскільки відеозапис вівся на не бодікамеру, а на приватний телефон працівника поліції, оскільки, як встановлено в судовому засіданні, фіксування зазначених подій здійснювалось не на бодікамеру, а на мобільний телефон інспектора поліції з технічних причин¹. Як наслідок, відсутня єдина практика правозастосування, що негативно позначається як на регулюванні відповідних суспільних відносин, так і на захисті прав і свобод людини, зокрема відносинах за участі держави, державного апарату, посадових осіб органів публічної адміністрації, з одного боку, та людини – з іншого.

Безперечно, вирішальним чинником для урівноваження захисту приватного життя та свободи вираження поглядів має бути вирішення питання, якою мірою опубліковані фотографії та статті сприяли обговоренню, що викликало загальний інтерес². У правозастосовній практиці існують прецеденти, коли фото- чи відеозображення особи потрапляють до соціальних мереж та набувають додаткового соціального розголосу зазвичай до вирішення уповноваженими органами чи посадовими особами справ по суті. Звісно, неможливо недооцінювати соціальну роль у превентивному механізмі, спрямованому на недопущення уникнення окремими суб'єктами встановленої законом відповідальності, однак, на нашу думку, у правовій державі заходи примусу, а також будь-які інші засоби, пов'язані з обмеженнями прав і свобод людини, мають застосовуватися в порядку, визначеному в законі, і будь-які ухилення, навіть ті, що можуть отримати певне соціальне чи державне виправдання, не можуть застосовуватися. Права, свободи особи, дотримання їх суб'єктами публічної адміністрації мають бути аксіомами соціального буття і правової дійсності. Отже, у разі, якщо такі діяння допускаються, на нашу думку, такі

докази мають визнаватися недопустимими. Крім цього, ми переконані в тому, що без відповідного інформування особи про фіксацію її та її поведінки за допомогою відповідних технічних засобів отримані в такий спосіб докази також втрачають таку їх ознаку, як допустимість, оскільки отримання цих доказів зумовило порушення прав і свобод людини на приватність.

Так, у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 17 травня 2018 року у справі № 576/910/15-ц (провадження № 61-21480св18) вказано, що «суди на підставі належним чином оцінених доказів, поданих сторонами, дійшли правильного висновку про те, що ОСОБА_6, перебуваючи сама та з членами своєї родини на території своєї земельної ділянки, мала право на захист свого особистого та сімейного життя від втручання в нього сторонніх осіб. Вона не надавала право ОСОБА_4 на проведення фото- та відеозйомки себе особисто та членів своєї родини. Отже, суди дійшли правильного висновку про те, що слід зобов'язати ОСОБА_4 припинити відеозйомку подвір'я в належному ОСОБА_6 домоволодінні АДРЕСА_1 і знищити усю зібрану щодо цього відеоінформацію»³. Особливо гостро це питання постає під час реагування на повідомлення про домашнє насильство. Отже, уповноважений суб'єкт, який здійснює реагування на повідомлення про таке правопорушення, яким, як правило, є поліцейський, має неухильно дотримуватись та забезпечувати охорону права на недоторканність приватної власності та приватності особи (права на таємницю особистого життя тощо). Відповідно здійснення фото-, відеофіксації на технічні прилади, що перебувають у розпорядженні відповідних посадових осіб, на нашу думку, має відбуватися виключно за згоди такої особи або суду в порядку, встановленому законом. Крім цього, технічні засоби у громадських (публічних) місцях повинні бути встановлені таким чином, щоб не допускати втручання у приватне життя, зокрема не допускати потрапляння у фокус камер території, що перебуває у приватній власності. Безперечно, можна аргументувати використання технічних засобів поліцейськими тим, що останні забезпечують внутрішньовідомчий

¹ Постанова Горохівського районного суду Волинської обл. від 01.11.2021 : справа № 155/1101/21 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100825159> (дата звернення: 03.03.2023).

² Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Ганновер проти Німеччини» (Hannover v. Germany) (заява № 59320/00) : від 24.06.2004 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/980_324 (дата звернення: 03.03.2023).

³ Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 03.03.2020 : справа № 279/2012/17 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88016666> (дата звернення: 03.03.2023).

контроль за дотриманням законності, прав і свобод людини суб'єктами публічної адміністрації. Однак ми впевнені, що технічні прилади, розміщені на однострої, навряд чи можуть зафіксувати саме діяння такого представника публічної адміністрації, за винятком його мовлення, стилю спілкування, який має бути діловим.

Не менш важливим у цьому питанні є поведінка суб'єкта, який вступає в регульовані правом відносини із суб'єктом публічної адміністрації. Передусім маємо наголосити на тому, що адміністративно-правове регулювання таких відносин має сервісно-допоможні функції до цивільно-правового регулювання відносин між рівними учасниками відносин, коли виникає необхідність у додатковому захисті прав і свобод однієї зі сторін таких відносин від зловживань з боку другої сторони. Суб'єктивна сторона поведінки особи, чії діяння фіксуються за допомогою відповідних технічних засобів фото-, відеозйомки уповноваженими посадовими особами органів публічної адміністрації, впливає на з'ясування умов застосування такої фото-, відеозйомки та ставлення до цього особи.

Так, відповідно до рішення Рівненського міського суду Рівненської області від 3 червня 2007 року у справі № 2-973/07 встановлено, що на зображенні позивач дивиться прямо в об'єктив, не подає жодних ознак протесту, своєю поведінкою демонструє цілковиту згоду на здійснення фотозйомки. У такий спосіб, погоджуючись на фотозйомку, вважається, що позивач розумів наслідки та призначення фотографії на опублікування її в пресі, проте до виходу публікації в газеті не направив будь-яких заперечень щодо недопущення такого публікування фото і доказів цьому не надав. З урахуванням досліджених доказів, встановлених обставини та дій позивача, суд дійшов висновку про доведеність згоди позивача на його фотографування і тим самим на публікування відповідачем фото з його зображенням у газеті з його власним коментарем подій, чим підтверджується відсутність незаконних дій відповідачів, їх вини, водночас завдання моральної шкоди їхніми незаконними діями¹. Водночас маємо усвідомлювати те, за допомогою яких технічних засобів здійснюється фото-, відеофіксація. Отже, такі технічні засоби можна

поділити на: 1) спеціальні технічні засоби, які використовуються для фотофіксації (професійні фотоапарати), відеофіксації – відеокамери в їх візуально зрозумілому для будь-якої особи вигляді (фотокамери, відеокамери); 2) побутові технічні прилади, які мають подвійне призначення і можуть використовуватися виключно в цивільно-правових відносинах, наприклад смартфони, а отже, згода на зйомку ними є обов'язковою; 3) спеціальні технічні прилади, пристосовані виключно для фото-, відеофіксації з певною метою, наприклад нагрудні камери у поліцейських; 4) спеціальні технічні прилади фото-, відеофіксації у прихований спосіб (технічні засоби, які використовуються, наприклад, під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій чи оперативно-розшукової діяльності); 5) технічні прилади та засоби багатofункціонального призначення тощо.

О. О. Кулініч (2017, с. 6) доводить, що «відкритість зйомки» є суб'єктивним критерієм сприйняття особою, що здійснює її, своїх дій як явних, неприхованих, несекретних для особи, яка є об'єктом зйомки, та пропонує впровадити в законодавство та правозастосовчу практику поняття «усвідомленість зйомки» як суб'єктивний критерій сприйняття відкритості дій особою, яка є об'єктом зйомки, та можливість виражати нею протест проти зйомки та використання фотографій чи інших художніх творів з її зображенням.

Виходячи із пріоритетності принципів побудови громадянського суспільства та діяльності суб'єктів публічної адміністрації, саме дотримання прав і свобод людини має першочергове значення. Жодне обмеження чи порушення таких прав не може бути виправданим будь-якою соціально корисною метою, особливо коли така мета залишається не досягнутою на момент здійснення фото-, відеофіксації особи або її досягнення призводить до порушень чи обмежень прав і свобод людини.

Верховний Суд вказав, що, вирішуючи питання про вплив порушень порядку проведення процесуальних дій на доказове значення отриманих у їх результаті відомостей, повинен насамперед з'ясувати вплив цих порушень на ті чи інші конвенційні або конституційні права людини, зокрема встановити, наскільки процедурні недоліки «зруйнували» або звузили ці права або ж обмежили особу в можливостях їх ефективного використання².

¹ Рішення Рівненського міського суду Рівненської обл. від 03.06.2007 : справа № 2-973/07 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/3138312> (дата звернення: 03.03.2023).

² Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду від 23.01.2023 : справа

Оскільки застосування технічних засобів для фото-, відеозйомки особи зачіпає її право на приватність, визначене як у ст. 32 Конституції України, так і у ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод¹, тому лише після проходження встановленої законом процедури отримання згоди на фото-, відеозйомку остання може бути здійснена, а відповідна інформація може бути допустимим доказом у справах про адміністративні правопорушення.

ВИСНОВКИ. Підсумовуючи дослідження, зазначимо, що застосування технічних засобів із функціями фото-, відео- та кінозйомки суб'єктами публічної адміністрації, зокрема посадовими особами, уповноваженими складати протоколи про адміністративні правопорушення або розглядати справи про адміністративні правопорушення та виносити постанови у справах про адміністративні правопорушення про застосування адміністративних стягнень як одного з видів державного примусу, має ґрунтуватися на принципах верховенства права, дотримання прав і свобод людини, законності в діяльності таких посадових осіб. Очевидним є те, що будь-яка фіксація особи (статична – для фотозйомки, динамічна – для відеозйомки та кінозйомки із записом звуку чи без такого) є прямим втручанням у приватне життя особи. Як наслідок, застосування відповідних засобів можливе виключно з підстав, що передбачені в законі. Ключовою умовою здійснення фото-, відеозйомки особи є попередження особи про зйомку, яке так само передбачає надання згоди на таку зйомку. Важливим є те, що технічні засоби, якими здійснюється така зйомка, повинні бути сертифіковані, калібровані та мати відповідні дозволи, зокрема й санітарно-гігієнічні, на їх застосування в Україні суб'єктами публічної адміністрації чи конкретними посадовими особами, яким вони передані для використання, а також право вказаних посадових осіб (пройшли відповідне навчання) щодо пово-

дження з такими технічними засобами, зокрема й правові підстави їх застосування. Не менш важливими для з'ясування законності використання технічних засобів є: мета їх застосування: 1) контроль поведінки особи; 2) контроль за місцем; 3) контроль за пересуванням транспортних засобів, товарів, людей тощо; спосіб застосування: 1) відкритий, що в обов'язковому порядку передбачає інформування про здійснення фіксації та отримання дозволу на фіксацію особи; 2) негласний (прихований), який здійснюється виключно відповідно до норм КПК України щодо проведення негласних слідчих (розшукових) заходів та не передбачає отримання такої згоди особи. Обов'язкове правове регулювання використання такого технічного засобу та отриманої інформації, зокрема шляхом відображення у відповідному протоколі інформації про технічний засіб, яким здійснювалася фіксація, спосіб її ідентифікації, а також механізм (технічні та правові норми) прийняття рішення про додання такої інформації або її частини до конкретної справи або протоколу про адміністративне правопорушення. Останнє передбачає дослідження у межах конкретної справи про адміністративне правопорушення інформації виключно щодо особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, і аж ніяк не про будь-яку третю особу. Крім цього, саме визначення правової підстави діяльності суб'єкта публічної адміністрації, необхідність виокремлення конкретного фрагменту зйомки мають відображати цілісність події, що дозволяє зробити висновок про наявність або відсутність у діянні особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, складу адміністративного правопорушення.

У сукупності зазначені вище обставини дозволяють вести мову про допустимість відповідного джерела доказів у справі про адміністративне правопорушення, а змістовне наповнення такої інформації, лише разом з іншими джерелами доказів, може засвідчити наявність чи відсутність у діянні особи, яку притягають до адміністративної відповідальності, складу адміністративного правопорушення як обов'язкової необхідної і достатньої підстави для притягнення до адміністративної відповідальності та накладення адміністративного стягнення.

Таким чином, правова культура використання технічних засобів, здійснення та подальше використання фото-, відеозйомки особи забезпечуватиме довіру населення до відповідних суб'єктів публічної адміністрації, уповноважених як складати протоколи, так і розглядати

№ 442/2909/15-к // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108628315> (дата звернення: 03.03.2023); Постанова Великої Палати Верховного Суду від 31.08.2022 : справа № 756/10060/17 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106141457> (дата звернення: 03.03.2023).

¹ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : від 04.11.1950 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 03.03.2023).

справи про адміністративні правопорушення, також законність діяльності всіх державних органів та їхніх посадових осіб. утверджувати непорушність прав і свобод в українському демократичному суспільстві, а

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Адміністративне право України (загальна частина) : навч. посіб. / О. І. Остапенко, М. В. Ковалів, С. С. Єсімов та ін. Вид. 2-ге, допов. Львів : Сполом, 2021. 616 с.
2. Бакутін Є. Сучасний стан нормативно-правового забезпечення використання технічних засобів фіксації правопорушень в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 12. С. 158–165.
3. Білоус В. В. Система фіксації правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі: проблеми впровадження і шляхи їх вирішення. *Право і суспільство*. 2016. № 4. С. 101–109.
4. Бондар В. С. Криміналістична діяльність: визначення поняття. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Вип. 6, т. 3. С. 112–117.
5. Гецько М. М., Ступник Я. В. Окремі проблемні аспекти використання органами національної поліції в якості доказів в справі про адміністративне правопорушення результатів, отриманих під час застосування технічних приладів та спеціальних технічних засобів. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 6. С. 195–201. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.06.35>.
6. Крижановська В. А. Адміністративна відповідальність в адміністративному праві України: сучасне розуміння, нові підходи : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів, 2016. 258 с.
7. Кулініч О. О. Теоретичні проблеми реалізації та захисту права фізичної особи на власне зображення : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2017. 40 с.
8. Науково-практичний коментар до Закону України «Про Національну поліцію» в частині діяльності слідчих підрозділів органів Національної поліції України, розроблений кафедрою кримінального процесу та організації досудового слідства факультету № 1 ХНУВС / О. О. Южно, С. Є. Абламський, Р. М. Балац та ін. // Законодавче забезпечення правоохоронної діяльності : навч. посіб. / за заг. ред. В. В. Сокурєнка. Харків : Стильна тип., 2017. С. 978–1031.
9. Науково-практичний коментар Закону України «Про Національну поліцію» / Т. П. Мінка, В. А. Глуховея, Р. В. Миронюк та ін. ; кер. авт. кол. Т. П. Мінка. Дніпро : Дніпропетровськ. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 480 с.
10. Пазюк А. В. Міжнародно-правовий захист права людини на приватність персоніфікованої інформації : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.00. Київ, 2004. 20 с.
11. Поляк Ю. П. Застосування технічних засобів при проведенні слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій та використання його результатів під час досудового розслідування : дис. ... д-ра філософії : 081. Львів, 2022. 230 с.
12. Самбор М. А. Повноваження поліції щодо забезпечення права на мирні зібрання // Актуальні питання забезпечення публічного порядку та безпеки в сучасних умовах: вітчизняний та міжнародний досвід : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 17 листоп. 2017 р.) / МВС України, Дніпропетровськ. держ. ун-т внутр. справ. Дніпро : Ліра ЛТД, 2017. С. 152–157.
13. Самбор М. А. Право на мирні зібрання : монографія. Прилуки : КП «Прилуцька міська друкарня», 2018а. 420 с.
14. Самбор М. Доказування у справі про адміністративне правопорушення. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2016. № 3. С. 51–57.
15. Самбор М. Правова позиція в українській правовій доктрині. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Юридичні науки*. 2018б. № 2 (107). С. 80–84.
16. Deliktology : monograph : in 2 vols / ed. by S. Petkov, I. Kopotun. Kunovice : Akademie HUSPOL, 2020. Vol. 1. 438 p.
17. Deliktology : monograph : in 2 vols / ed. by S. Petkov, I. Kopotun. Kunovice : Akademie HUSPOL, 2020. Vol. 2. 242 p.

Надійшла до редакції: 06.03.2023

Прийнято до опублікування: 30.03.2023

REFERENCES

1. Bakutin, Ye. (2018). The current state of regulatory and legal support for the use of technical means of recording offenses in Ukraine. *Entrepreneurship, Economy and Law*, 12, 158-165.
2. Bilous, V. V. (2016). The system of recording offenses in the field of ensuring road traffic safety in automatic mode: problems of implementation and ways to solve them. *Law and Society*, 4, 101-109.
3. Bondar, V. S. (2016). Forensic activity: definition of the concept. *Scientific Herald of Kherson State University*, 6(3), 112-117.

4. Hetsko, M. M., & Stupnyk, Ya. V. (2022). Separate problematic aspects of the use of the results obtained during the use of technical devices and special technical means by the national police as evidence in the case of an administrative offense. *Analytical and Comparative Jurisprudence*, 6, 195-201. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.06.35>.
5. Kryzhanovska, V. A. (2016). *Administrative liability in administrative law in Ukraine: current understanding and new approaches* [Candidate dissertation, Lviv Polytechnic National University].
6. Kulinich, O. O. (2017). *Theoretical problems of realization and protection of the right of natural person to the own image* [Doctoral thesis, National University "Odessa Law Academy"].
7. Minka, T. P., Hlukhoveria, V. A., Myroniuk, R. V. et al. (2017). *Scientific and practical commentary on the Law of Ukraine «On the National Police»* (T. P. Minka, Ed.). Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs.
8. Ostapenko, O. I., Kovaliv, M. V., Yesimov, S. S. et al. (2021). *Administrative law of Ukraine (general part)*. Spolom.
9. Paziuk, A. V. (2004). *The international legal protection of the right to personal data privacy* [Doctoral thesis, Taras Shevchenko National University of Kyiv].
10. Petkov, S., & Kopotun, I. (Eds). (2020). *Deliktology* (Vol. 1). Akademie HUSPOL.
11. Petkov, S., & Kopotun, I. (Eds). (2020). *Deliktology* (Vol. 2). Akademie HUSPOL.
12. Poliak, Yu. P. (2022). *The use of technical means in conducting investigative (search), covert investigative (search) actions and the use of its results during the pre-trial investigation* [Candidate thesis, Lviv State University of Internal Affairs].
13. Sambor, M. (2016). Evidence in the case of an administrative offense. *Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 3, 51-57.
14. Sambor, M. (2018b). *Legal position in Ukrainian legal doctrine*. Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Legal Studies, 2(107), 80-84.
15. Sambor, M. A. (2017, November 17). *Powers of the police to ensure the right to peaceful assembly* [Conference presentation abstract]. Current issues of ensuring public order and security in modern conditions: domestic and international experience, Dnipro, Ukraine.
16. Sambor, M. A. (2018a). *The right to peaceful assembly*. Pryluky City Printing House.
17. Yukhno, O. O., Ablamskyi, S. Ye., Balats R. M. et al. (2017). Scientific and practical commentary to the Law of Ukraine «On the National Police» regarding the activities of the investigative units of the National Police of Ukraine, developed by the Department of Criminal Procedure and Organization of Pre-Trial Investigation, Faculty No. 1 of the KhNUIA. In V. V. Sokurenko (Ed.), *Legislative provision of law enforcement activities* (pp. 978-1031). Stylish typography.

Received the editorial office: 6 March 2023

Accepted for publication: 30 March 2023

MYKOLA ANATOLIHOVYCH SAMBOR,

Candidate of Law,

Corresponding Member of National Ukrainian Higher

Education Academy of Sciences,

Prylutsky District Police Department of the Main Department

of the National Police in the Chernihiv Region,

Criminal Police Department,

Deputy of the Pryluky District Council;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0446-3892>,

e-mail: nikolas783@ukr.net

TECHNICAL MEANS AS SOURCES OF EVIDENCE IN CASES OF ADMINISTRATIVE OFFENSES: UNDER THE PRISM OF OBSERVING HUMAN RIGHTS AND FREEDOMS

The article is devoted to the study of the legal regulation of the use of technical means related to the implementation of video recording, photography and filming by subjects of public administration, in particular, those authorized to draw up protocols on administrative offenses by officials. The research is carried out on the basis of strict observance of human rights and freedoms, as fundamental principles of civil society and a democratic state, which should determine the powers, their use, and therefore the behavior of subjects of public administration during the use of technical means of videography, photography and filmmaking. It is argued that no socially significant goal may be the basis for limiting or depriving a person of his or her rights and freedoms, including the right to privacy, in any form. It is reasoned that the use of relevant technical means in administrative delict proceedings has a number of features and a

number of imperatives, the violation of which leads to the inadmissibility of relevant evidence. In particular, it is emphasized that the installation of video surveillance systems in public (public) places must necessarily be accompanied by the installation of appropriate posters, informational signs indicating the implementation of video surveillance and the implementation of video recording, photography and filming, and therefore the preservation and accumulation of such information about person and the possibility of using it for the appropriate purposes and with the appropriate purpose.

It is obvious that any fixation of a person (static – for photography, dynamic – for video and film shooting, with or without sound recording) is a direct interference in a person's private life. As a result, the use of appropriate means is possible only on the grounds provided for in the law. The key condition for photo and video recording of a person is to warn the person about the filming, which in turn involves giving the latter's consent to such filming. The technical means used for such filming are of great importance, in particular, that the latter are certified, calibrated and have received appropriate permits, including sanitary and hygienic, for their use in Ukraine by subjects of public administration, or have been transferred for use to specific officials, as well as the right (they have undergone appropriate training) of the specified officials regarding behavior with such technical means, including the legal grounds for their use.

Key words: *human rights and freedoms, right to privacy, administrative offense case, video recording, technical means, evidence, sources of evidence, public administration bodies.*

Цитування (ДСТУ 8302:2015): Самбор М. А. Технічні засоби як джерела доказів у справах про адміністративні правопорушення: крізь призму дотримання прав і свобод людини. *Право і безпека*. 2023. № 2 (89). С. 19–33. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2023.2.02>.

Citation (APA): Sambor, M. A. (2023). Technical means as sources of evidence in cases of administrative offenses: under the prism of observing human rights and freedoms. *Law and Safety*, 2(89), 19–33. <https://doi.org/10.32631/pb.2023.2.02>.